

อภิธานศัพท์

การศึกษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ สถาบันต้องจัดให้มีทางเลือกที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จการศึกษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้สนับสนุนเป้าหมายนี้โดยการมุ่งเน้นการศึกษาไปที่การเรียนรู้และความต้องการอันแท้จริงของผู้เรียนซึ่งได้มาจากความต้องการของตลาดและสังคม ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจของประเทศและของโลกทำให้เพิ่มความต้องการบุคลากรที่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา สามารถติดตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของตลาด นักวิเคราะห์ส่วนใหญ่สรุปว่าการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับสภาพแวดล้อมการทำงานเช่นนี้สถาบันการศึกษาทุกประเภทจำเป็นต้องเน้นการเรียนรู้แบบฝังรู้ และการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา นอกจากนี้หลักสูตรที่สอนควรต้องอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้และการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และสัมฤทธิ์ผล

การศึกษาแบบเน้นการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

- มีการกำหนดความคาดหวังและมาตรฐานที่สูงสำหรับผู้เรียนทุกคนและรวมไว้ในกระบวนการประเมินผล
- คณาจารย์ต้องรู้ว่าผู้เรียนอาจเรียนรู้ด้วยวิธีและความเร็วที่แตกต่างกัน ความเร็วและรูปแบบการเรียนรู้อาจแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและเนื้อหาวิชา การเรียนรู้อาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ เช่น การสนับสนุน การแนะนำ และบรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งนี้เชื่อมต่อหรือที่ขัดขวางการเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ สถาบันจึงต้องค้นหาทางเลือกอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ และต้องพัฒนาสารสนเทศของผู้เรียนเป็นรายบุคคลที่จะนำไปใช้ดำเนินการเพื่อให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ได้
- มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบฝังรู้ ซึ่งทำได้โดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ สื่อการสอน และประสบการณ์ที่หลากหลายเพื่อดึงความสนใจของผู้เรียน ซึ่งอาจได้จากแหล่งทรัพยากรภายนอก เช่น ธุรกิจ หรือองค์การบริการชุมชน และสังคมต่างๆ
- ใช้การประเมินความก้าวหน้า เพื่อวัดผลการเรียนรู้ตั้งแต่ระยะต้นของกระบวนการ และเพื่อปรับประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการและรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล
- ใช้การประเมินผลรวม เพื่อวัดความก้าวหน้าของผู้เรียน ว่าได้เรียนรู้หรือสามารถทำอะไรได้เพียงไร โดยเทียบกับมาตรฐานภายนอกและเกณฑ์ปกติที่เกี่ยวข้อง
- ช่วยให้ผู้เรียนและครอบครัวสามารถประเมินผู้เรียนเพื่อติดตามความก้าวหน้า และเพื่อให้เห็นเป้าประสงค์และช่องว่างได้ชัดเจนขึ้น
- เน้นจุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ เช่น การย้ายสถาบันการศึกษา หรือเมื่อจบการศึกษาและเริ่มชีวิตการทำงาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 : "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ"

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการศึกษาที่ดีว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ต้องเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเองหรือรวมทั้งมีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคมและการประยุกต์ใช้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ นอกจากนี้ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยสะท้อนจากการที่นักศึกษาสามารถเลือกเรียนรายวิชาหรือเลือกทำโครงการหรือชิ้นงานในหัวข้อที่สนใจในขอบเขตเนื้อหาของวิชานั้นๆ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับการอุดมศึกษาตามแนวทางเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมุ่งพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ทักษะชีวิตและทักษะสังคม เช่น

- การเรียนรู้จากกรณีปัญหา (Problem-based Learning : PBL)
- การเรียนรู้เป็นรายบุคคล (individual study)

เนื่องจากผู้เรียนแต่ละบุคคลมีความสามารถในการเรียนรู้ และความสนใจในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หลายวิธี เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนในกลุ่มใหญ่ สามารถตอบสนองผู้เรียนแต่ละคนที่แตกต่างกันได้ด้วย

- การเรียนรู้แบบแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (Self-Study)
- การเรียนรู้จากการทำงาน (Work-based Learning)
- การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ (Research-based Learning)
- การเรียนรู้ที่ใช้วิธีสร้างผลงานจากการตกผลึกทางปัญญา (Crystal-Based Approach)

การเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning)

เทคนิคการสอนแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในระดับที่สูงขึ้น เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน ผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ อาจเรียนรู้จากแหล่งอื่น ๆ นอกเหนือจากอาจารย์ เช่น ห้องสมุด เว็บไซต์การสัมมนา หรือกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ ผู้เรียนอาจแสดงความสามารถของตนในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมิน โดยการทำโครงการ การนำเสนอผลงาน การทดลอง การสร้างสถานการณ์จำลอง การฝึกงาน การฝึกภาคปฏิบัติ โครงการที่ให้ศึกษาค้นคว้าโดยอิสระการสอนภายในกลุ่มการแสดงบทบาทสมมติ หรือการทำรายงานผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้แบบใฝ่รู้มักมีการทำงานที่เป็นระบบมีการค้นคว้าข้อมูล สามารถอภิปรายและอธิบายแนวคิดของตนสังเกตการสาธิตหรือปรากฏการณ์ต่างๆ แก้ไขปัญหา ตลอดจนตั้งคำถามด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบใฝ่รู้มักรวมถึงการเรียนรู้จากการร่วมมือและประสานงานกับผู้อื่นโดยทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างจริงจังจึงเป็นการส่งเสริมการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการทำงานให้สำเร็จเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ร่วมกัน นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบใฝ่รู้อาจต้องอาศัย พหุปัญญา

การจัดการศึกษา (Education Delivery)

แนวทางของโครงสร้างที่นำไปปฏิบัติ เป็นวิธีการสำหรับการสอน การจัดการกิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลจะเป็นนำไปสู่การให้การศึกษาที่ประกอบด้วย การเรียนรู้แบบใฝ่รู้ การประสานงาน หรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การศึกษาทางไกล การเรียนแบบแบ่งส่วน การสอนแบบสายตรง การลงชื่ออภิปราย (Guided discussion lists) การเรียนผ่านวิดีโอ การประชุมทางไกล และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การประเมินผลย่อย (Formative Assessment)

การประเมินย่อยๆ หรือต่อเนื่องระหว่างหลักสูตร หรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่ชีวิตแต่เนิ่น ๆ ว่าผู้เรียนกำลังเรียนอะไร มีจุดแข็งและจุดอ่อนอะไรบ้าง การประเมินผลย่อยนี้มักจะใช้เป็นเครื่องมือการวิเคราะห์สำหรับผู้เรียนและคณาจารย์ การให้สารสนเทศจะช่วยให้เกิดการปรับปรุงแบบทันทีทันใด ในวิธีการการสอน วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรม เทคนิค และแนวทาง / วิธีการ การประเมินผลย่อยอาจทำทุกวัน ทุกสัปดาห์ หรือกลางภาค โดยอาศัยการรวบรวมผลงาน การจดบันทึก การสังเกตการณ์กระบวนการเรียนรู้ และผลลัพธ์การเรียนรู้ การอภิปราย ผลการเรียนรู้ การประเมินด้วยตนเอง หรือการตรวจสอบที่เกิดขึ้นระหว่างหลักสูตร เมื่อผู้เรียนและคณาจารย์สามารถได้ประโยชน์จากสารสนเทศและปรับปรุง

การประเมินผลรวม (Summative Assessment)

การวิเคราะห์การเรียนรู้และความสำเร็จของผู้เรียนและศิษย์เก่าในระยะยาว การประเมินผลรวมนี้มักจัดทำอย่างเป็นทางการ และครอบคลุมประเด็นเนื้อหาวิชาต่างๆอย่างกว้างขวาง การประเมินดังกล่าวอาจเกิดขึ้นตอนจบรายวิชาหรือหลักสูตร และอาจเกิดจากการเปรียบเทียบกับผลของการทดสอบก่อนเข้าเรียน เพื่อดูว่ามีการพัฒนาหรือไม่ และเพื่ออธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินผลนี้อาจใช้สำหรับตัดสินระดับคะแนนตอนปลายภาค การจัดชั้นเรียน การเลื่อนชั้น และการออกใบอนุญาตหรือใบรับรอง

คู่ความร่วมมืออย่างเป็นทางการ (Partners)

องค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่สำคัญอื่นๆซึ่งทำงานร่วมกับสถาบัน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันหรือเพื่อการปรับปรุงผลการดำเนินการโดยทั่วไปจะมีความร่วมมืออย่างเป็นทางการเพื่อเป้าประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การบรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์หรือการจัดหลักสูตรบริการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และบริการทางการศึกษาอื่น ๆ คู่ความร่วมมืออาจรวมถึงสถาบันการศึกษาผู้จ้างงานและสถานประกอบการ องค์กรที่ให้บริการทางสังคม มูลนิธิและผู้ปกครอง ซึ่งสถาบันมีความสัมพันธ์ด้วย เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิผล เช่น คู่ความร่วมมืออาจรวมถึงโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งเป็น “ตัวป้อน” ผู้เรียนให้กับสถาบันความเป็นคู่ความร่วมมือกับ “องค์กรที่ให้บริการทางสังคม” อาจรวมถึงการช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวในช่วงเปลี่ยนผ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คู่ความร่วมมืออย่างเป็นทางการ มักมีกำหนดช่วงเวลาของความร่วมมือ และต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนต่อบทบาทแต่ละฝ่าย และผลประโยชน์ของคู่ความร่วมมือ

คู่ความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการ (Collaborator)

องค์กรหรือบุคคลที่ให้ความร่วมมือกับสถาบันในการสนับสนุนการจัดงานหรือกิจกรรมบางอย่างหรือผู้ที่ให้ความร่วมมือเป็นครั้งคราว โดยมีเป้าหมายระยะสั้นที่สอดคล้องกันหรืออย่างเดียวกัน การร่วมมือในลักษณะนี้มักไม่มีข้อตกลงหรือรูปแบบที่เป็นทางการ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

กลุ่มต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบ หรืออาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินการและความสำเร็จของสถาบัน ตัวอย่างของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ เช่น ผู้ปกครองสมาคมผู้ปกครองผู้ปฏิบัติงาน คู่ความร่วมมือทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คณะกรรมการกำกับดูแลสถาบันในด้านต่างๆ ศิษย์เก่า นายจ้าง สถาบันการศึกษาอื่นๆ องค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลกฎระเบียบขององค์กรที่ให้เงินสนับสนุนผู้เสียภาษีผู้กำหนดนโยบายผู้ส่งมอบตลอดจนชุมชนในท้องถิ่นและชุมชนวิชาการ / วิชาชีพ

นวัตกรรม (Innovation)

การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรบริการ และ / หรือกระบวนการ รวมทั้งสร้างคุณค่าใหม่สำหรับผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นวัตกรรมเป็นการริเริ่มความคิด กระบวนการ เทคโนโลยี หรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นของใหม่หรือนำมาปรับใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่

นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จในระดับองค์กร เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยหลายขั้นตอน ได้แก่ การพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ การตัดสินใจที่จะดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และการเรียนรู้ ถึงแม้ว่านวัตกรรมมักจะเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีก็ตาม แต่นวัตกรรมยังครอบคลุมถึงกระบวนการหลัก ๆ ขององค์กร ซึ่งอาจได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงด้วย ไม่ว่าจะด้วยการปรับปรุงอย่างก้าวกระโดดหรือด้วยการเปลี่ยนแปลงแนวทางหรือผลที่ได้

ระดับ (Levels)

สารสนเทศที่เป็นตัวเลขที่ทำให้ทราบว่าคุณสมบัติและผลการดำเนินงานขององค์กรอยู่ในตำแหน่งหรืออันดับใดในตัววัดที่ชัดเจน ระดับของผลการดำเนินงานทำให้สามารถประเมินโดยเปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การคาดการณ์ และเป้าประสงค์ รวมทั้งทำการเปรียบเทียบด้านอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

แนวโน้ม (Trends)

สารสนเทศตัวเลขที่แสดงให้เห็นทิศทางและอัตราการเปลี่ยนแปลงของคุณสมบัติองค์กร แนวโน้มแสดงผลการดำเนินงานขององค์กรตามเวลาที่เปลี่ยนไป

โดยทั่วไปการที่จะบอกแนวโน้มได้จะต้องมีข้อมูลอย่างน้อยสามจุด ช่วงเวลาของแนวโน้มจะถูกกำหนดโดยรอบเวลาของกระบวนการที่ถูกวัด รอบเวลาที่สั้นกว่าต้องมีการวัดบ่อยกว่าในขณะที่รอบเวลาที่ยาวกว่าอาจต้องใช้เวลานานกว่าจึงจะทราบแนวโน้มที่บอกความหมายได้

ตัวอย่างของแนวโน้มที่กำหนดไว้ในเกณฑ์นี้ รวมถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ผลลัพธ์ความพึงพอใจ และความไม่น่าพึงพอใจของผู้เรียน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คณาจารย์และบุคลากร การออกแบบและการให้การศึกษา รวมทั้งผลการบริการผู้เรียน นอกจากนี้ยังรวมถึง การเงิน งบประมาณ ผลด้านการตลาด และผลการปฏิบัติงาน เช่น รอบเวลา กระบวนการสนับสนุน ผู้ส่งมอบ / คู่ความร่วมมือ และผลการดำเนินงานด้านความปลอดภัย

-
- ที่มา: 1. เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศ พ.ศ.2545
สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
2. เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานเป็นเลิศ พ.ศ.2552-2553
สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา
3. คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา
สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา